

Досвід регулювання земельних відносин у Гетьманщині та розвиток усіх сільськогосподарських галузей виробництва засвідчив, що за мінімального втручання адміністративно-владних структур суб'єкти приватновласницьких земельних відносин здатні за власною ініціативою та творчими здібностями зміцнити економічний потенціал держави, солідаризувати всі соціальні верстви на основі справедливого розподілу кінцевого продукту.

Список бібліографічних посилань:

1. Андрущенко В. П., Федосов В. М. Запорізька Січ як український феномен. Київ: Заповіт, 1995. С. 173.
2. Мазепа І. Підстави нашого відродження. Авгсбург, Німеччина: Прометей, 1946. С. 180
3. Покровский М. Н. Русская история с древнейших времен. Т. 1. М.: Госиздат, 1922. С. 148.

УДК 340. 15(477)''1921/1939''

Володимир Дмитрович ГОНЧАРЕНКО,

доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри історії держави і права України та зарубіжних країн Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6387-4464>

ВПРОВАДЖЕННЯ ПОДІЛУ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ НА ОБЛАСТІ

У багатомісячному вітчизняному державотворенні не останнє місце займає історія адміністративно-територіального поділу України. Має свою історію й поділ території України на такі адміністративно-територіальні одиниці, як області, перші з яких були утворені в УСРР у 1932 році. Але, як слушно зазначає О. В. Баталов, області як верхньому рівню адміністративно-територіального устрою України «в різні часи передували: князівство, воєводство, полк, намісництво, губернія. Кожна з цих територіальних одиниць встановлювалася і діяла у певний історичний період, мала відповідний політико-правовий статус» (1, с. 217). Із названих адміністративно-територіальних одиниць на початку ХХ століття у тій частині України, яка входила до складу Російської імперії, існувало 9 губерній. При цьому Катеринославська, Полтавська, Харківська, Херсонська, Таврійська губернії управлялися губернаторами. А на чолі Волинської, Київської і Подільської губерній, які були об'єднані у генерал-губернаторство, стояв генерал-губернатор. Водночас зазначені губернії очолювалися губернаторами (2, с. 355). Слід зазначити, що принцип поділу території Російської імперії на губернії

був визначений у затвердженому особисто Катериною II 7 листопада 1775 р. нормативному акті, який мав назву «Установи для управління губерній». За основу визначення розмірів губернії було взято кількість населення, а саме: від 300000 до 400000 населення (3, с. 170). Коментуючи це положення, О. І. Чистяков зазначав, що для Катерини II зазначений принцип (кількість населення), покладений в основу визначення кордонів губернії, був вельми важливим, так як забезпечував «зручність збору податків і зручність поліцейського нагляду за народом» (3, с. 296).

Внаслідок Лютневої (1917 р.) революції в Російській імперії склалися умови для відродження української державності. На чолі цього руху постала Українська Центральна рада (УЦР) – представницька установа парламентського типу. 7 (20) листопада 1917 р. УЦР прийняла свій історичний III Універсал, яким Україна проголошувалася Українською Народною Республікою. У цьому конституційному акті підтверджувався поділ УНР на 9 губерній. З метою удосконалення адміністративно-територіального устрою УНР 6 березня 1918 р. УЦР прийняла закон «Про адміністративно-територіальний поділ України». Цим законом поділ УНР на губернії скасовувався. Замість губерній територія Української Народної Республіки поділялася на 32 землі (4, с. 181-182). Про поділ УНР на землі йшлося і у статті 5 Конституції УНР 1918 р., прийнятій 29 квітня 1918 р. Українською Центральною Радою. За часів правління гетьмана Павла Скоропадського, який прийшов до влади в Україні 29 квітня 1918 р. внаслідок державного перевороту і відсторонення від влади УЦР, визначений УЦР новий адміністративно-територіальний устрій був скасований і поділ України на губернії був повернутий. За часів Директорії був прийнятий закон «Про організацію адміністративної влади Української Народної Республіки», відповідно до якого Україна поділялася на дві області, а саме: Західну область УНР і Східну область УНР. До останньої входили Київська, Харківська, Полтавська, Чернігівська, Катеринославська, Херсонська, Житомирська, Каменецька та Холмська губернії. Наведене свідчить про те, що творці української національної державності часів визвольних змагань 1917-1921 рр. чудово розуміли доцільність поділу території держави на досить значні за площею адміністративно-територіальні одиниці, якими на той час були губернії.

У силу внутрішніх і зовнішніх факторів боротьба українського народу за відродження національної державності завершилася поразкою. В Україні була встановлена радянська модель влади, яка функціонувала тут з кінці 1917 р. і до проголошення незалежності України у 1991 р. Впродовж цього тривалого періоду адміністративно-територіальному устрою країни приділялась значна увага. При цьому слід зазначити, що в перші роки радянської влади в Україні продовжував існувати поділ її на губернії. Як слушно зауважував Б. М. Бабій, губернії були залишком

старої адміністративно-територіальної реформи, «які після заміни повітів і волостей округами та районами почали дедалі втрачати своє значення, а потім і зовсім перетворилися на зайві ланки, існування яких у ряді випадків навіть завдавало шкоди справі державного управління на місцях» (5, с. 394). Поштовхом для початку реформи адміністративно-територіального устрою УСРР, внаслідок якої ліквідовувались губернії, стала резолюція ІХ Всеукраїнського з'їзду Рад від 10 травня 1925 р. «Про перехід на трьох ступеневу систему управління на Україні», в якій обґрунтовувалась необхідність ліквідації губерній (6, с. 172). Керуючись цією резолюцією, Президія Всеукраїнського ЦВК прийняла 3 червня 1925 р. постанову «Про перехід на триступеневу систему управління», якою губернії в УСРР скасовувались (7). Натомість територія УСРР поділялася на 41 округ. В свою чергу, округ поділявся на райони. Поділ на округи і райони був закріплений і в Конституції УСРР 1929 р. 2 вересня 1930 р. ВУЦВК і РНК УСРР прийняли постанову «Про ліквідацію округів та перехід на двоступеневу систему управління», якою скасовувався адміністративно-територіальний поділ території України на округи і райони. При цьому було утворено 484 райони, 18 міст, виділених в окремі адміністративно-територіальні одиниці (8). Необхідність ліквідації округів за радянських часів істориками права пояснювалась тим, що «округи, зігравши свою роль в радянському будівництві, у зв'язку з новими умовами роботи стали зайвими» (9, с. 253). У лютому 1932 р. четверта позачергова сесія ВУЦВ дванадцятого скликання ухвалила постанову про перехід на триступеневу адміністративно-територіальну систему управління, а саме: район – область – центр (10). На основі цієї постанови в УСРР були утворені перші області. Ними були Харківська, Київська, Вінницька, Дніпропетровська, Одеська області. У червні 1932 р. була утворена Донецька область (11). У жовтні 1932 р. була утворена Чернігівська область (12). В наступні роки утворення областей продовжувалося. Поділ території України на області витримав перевірку часом і знайшов своє підтвердження в Конституції України 1996 р. Відповідно до статті 133 Конституції, область входить в систему адміністративно-територіального устрою України. Багаторічний досвід ефективного функціонування цієї основної адміністративно-територіальної одиниці дає підстави стверджувати про доцільність її існування у разі проведення адміністративно-територіальної реформи в Україні.

Список бібліографічних посилань:

1. Батанов О. В. Область //Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К.: Укр. енциклоп., 1998. – Т. 4: Н-П-. 2002. – С. 217.
2. Історія держави і права України: підручник / В. Д. Гончаренко, В. М. Єрмолаєв, В. О. Румянцев та ін. ; за ред. В. Д. Гончаренка. – Х.: Право, 2013. – 704 с.

3. Российское законодательство X-XX веков. В 9-ти т. – Т. 5. Законодательство периода расцвета абсолютизма. – М.: Юридическая литература, 1987. – 435 с.

4. Українська Центральна Рада: документи і матеріали: У 2 т. – Т. 2: 10 грудня 1917 р. – 29 квітня 1918 р. – К.: Наукова думка, 1997. – 423 с.

5. Історія держави і права Української РСР. В двох томах. Том 1. – К.: Наукова думка, 1967. – 672 с.

6. Съезды Советов союзных и автономных советских социалистических республик. Сборник документов. 1923-1937 гг. – Том 5. – М.: Издательство «Юридическая литература», 1964. – 875 с.

7. Собрание узаконений и распоряжений рабоче-крестьянского правительства Украины. – 1925. – № 29-30. – Ст. 233.

8. ЗЗ УСРР. – 1930. – № 32. – Ст. 225.

9. История советского государства и права. В трех книгах. Книга вторая. – М.: Издательство «Наука», 1968. – 622 с.

10. ЗЗ УСРР. – 1932. – № 5. – Ст. 28.

11. ЗЗ УСРР. – 1932. – № 22-23. – Ст. 138.

12. ЗЗ УСРР. – 1932. – № 280. – Ст. 170.

УДК 351. 74:340. 1)(477)

Ігор Львович НЕВЗОРОВ,

професор кафедри теорії та історії держави і права факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ORCID:<http://orcid.org/0000-0003-3973-950X>

Станіслав Геннадійович ПЕВКО,

викладач кафедри загальноправових дисциплін факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ

ЩОДО РОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ «ПРАВАЗАСТОСОВНИЙ РОЗСУД» У СУЧАСНІЙ ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІЙ НАУЦІ

Працівники органів Національної поліції виконують важливі та відповідальні завдання, такі, як забезпечення публічної безпеки і порядку; охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; протидію злочинності; надання відповідно до закону послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги. Під час реалізації владних повноважень виникають випадки, коли працівники поліції мають реалізовувати правові норми, зміст яких чітко не визначений. Тому має бути використаний правозастосовний розсуд.

Для всебічного розуміння природи розсуду у правозастосовній діяльності органів Національної поліції необхідно розглянути сучасні науково-теоретичні підходи, щодо інтерпретації цього поняття.